

Knut Hamsun

něhož si Hamsun sliboval odvolání říšského komisaře Terbovena, bylo předčasně ukončeno pro nedorozumění a rozladění obou stran. Hamsun totiž neovládal němčinu a tlumočník odmítal překládat Hamsunovy invektivy.

Neštěstí dosáhlo vrcholu posledního dne války, kdy na první straně největšího norského listu *Aftenposten* vyšel Hamsunův nekrolog na Hitlera. Text, v originále opatřený tučným nadpisem *Adolf Hitler*, je zde uveden celý.

„Nejsem hoden promlouvat slavnostně o Adolfu Hitlerovi, a k sentimentálnímu dojetí jeho život a dílo nevybízí. Byl to válečník, válečník za lidstvo a zvěstovatel evangelia práva všem národům. Byl reformátorskou postavou nejvyššího řádu a osudem mu bylo souzeno, že působil v době bezpříkladné surovosti, která jej nakonec udolala.

Takto se odvažuje obyčejný Západoevropan pohlížet na Adolfa Hitlera. Jako jeho nejbližší přívrženci ve smutku skláníme hlavu nad jeho smrtí.“

Co se pak dalo s Hamsunem, s tímto živým národním symbolem, který se stal zrádcem své země? A jaký postoj k němu zaujala norská kritika, historiografie a veřejnost?

Pod policejním dozorem byl v létě 1945 odvezen do izolace, na epidemiologické oddělení nemocnice v Grimstadu, pak byl řadu měsíců internován na psychiatrické klinice v Oslo. Stařec však žádal výrok soudu – a toho se

mu nakonec dostalo. Za kolaboraci byl odsouzen k pokutě 325 tisíc norských korun, což se prakticky rovnalo konfiskaci majetku. Dožil pak se svou rodinou na Nørholmu (trest si odpykali i jeho synové – Arild, východní korespondent německé armády, a Tore, Němci dosazený ředitel nacifikovaného nakladatelství Gyldendal).

Obecně se hovoří o „tragédii Hamsun“. Takto označil již 12. července 1945, tedy po prvním čtení referátu obžaloby, svůj komentář Harry Blomberg, švédský překladatel Hamsunových děl:

„...Mnozí si po přečtení úvodního slova asi pomysleli: Nechte toho starce na pokoji.

Nechte ho v jeho neskutečném světě, vždyť stěží chápe, co učinil. Byl to velký básník, jeden z největších, jaké kdy Norsko mělo, ale politice nerozumí víc než nemluvně. Cožpak už neobdržel nejstrašnější rozsudek, jakého se může stárnoucímu básníkovi na konci cesty dostat? V hněvu a opovržení se k němu teď obrací zády vlastní národ, celé životní dílo bylo vhozeno do ohně...

Ne, nechte toho starce, který již stojí u bran smrti, ať zmizí ve stínu ticha. To bude nejdůstojnější.

Bylo by však příliš jednoduché odbýt celou tuto záležitost soucitným nebo hněvivým potřesením ramen a konstatovat, že šestaosmdesátiletý Knut Hamsun je znovu jako dítě a je třeba k němu přistupovat jako k politickému idiotovi. Je příliš jednoduché přiřadit tohoto muže do skupiny přizemních korouhviček nebo konjunkturalistů, kteří po vítězném tažení německých batalionů zavětřili osobní výhody.“

Blomberg uvádí, že pro mnohé byl Hamsunův postoj šokem, ale podle jeho názorů jednal stařec zcela v logice svého života a díla.–

„Vlastně by bylo s podivem, kdyby se Hamsun zachoval jinak.“

Touto formulací se Harry Blomberg vyjádřil stejně, jako se nejednou, byť neoficiálně, vyslovila Sigrid Undsetová. Napsal:

„Obžalován zde není jen osamělý starý básník, ale i životní styl v literárním ohledu grandiosního, v nejzazším důsledku však nepřijemného člověka.“

Uprostřed války, roku 1943, vyšla česky Hamsunova *Viktorie*. Pak bezradně umlkla i česká vydavatelská činnost. Teprve v roce 1959 byl opět vydán *Hlad*, průlomové dílo evropského modernismu (orig. 1890). A byl to Břetislav Mencák, který v rozsáhlém úvodu shromáždil smutná fakta o Hamsunově zradě. Paradox Hamsunova života a díla vnímají jako otevřenou ránu dodnes i sami Norové.

Gustav Pallas, který už v roce 1933 napsal obdivnou monografii básníkovu, píše ve svých *Kapitolách z kulturních dějin severských* se souhrnným názvem *Hvězdy severu* (1948):